

SUPORT PENTRU PROGRAME ȘI GRUPURI SOCIALE: NIVELURI DE SUPORT ȘI FACTORI DETERMINANȚI

MĂLINA VOICU

Opțiunea pentru un tip de regim al bunăstării nu implică doar suportul pentru „un stat mare” sau „un stat mic” în furnizarea bunăstării, ci și preferința pentru un anumit mod de alocare a resurselor, pe programe și categorii de beneficiari. Un regim generos de tip social-democrat este caracterizat, printre altele, de preferința pentru programe sociale cu caracter universal, la care accesul se face în baza cetățeniei și de care pot să profite majoritatea cetățenilor, în timp ce regimurile liberale optează, mai degrabă, pentru beneficii adresate grupurilor în nevoie, la care accesul se face pe baza testării mijloacelor. O altă alegere importantă pentru profilul politicilor sociale rezidă în selectarea grupurilor care trebuie ajutate de către societate și a modului în care li se acordă sprijinul de care au nevoie. În timp ce statul bunăstării rezidualist alege grupuri-țintă de persoane aflate în nevoie, statul bunăstării universalist oferă o serie de beneficii și servicii la care poate să aibă oricine acces, nu doar o minoritate având nevoie de sprijin suplimentar.

Întrucât resursele destinate bunăstării de care dispune o societate sunt limitate, finanțarea suplimentară a unui domeniu social sau a altuia, sau ajutorul acordat unui grup-țintă se dovedesc a fi niște opțiuni importante pentru profilul politicilor sociale și pentru legitimitatea regimului bunăstării. A finanța un program care nu se bucură de sprijinul majorității populației poate să determine scăderea suportului pentru regimul bunăstării, deoarece populația poate să considere că banii publici se cheltuie ineficient. Pe de altă parte, există o serie de programe care, chiar dacă nu sunt susținute de cea mai mare parte a cetățenilor, sunt necesare pentru buna funcționare a societății. O serie de studii semnaleză suportul scăzut acordat de către populația statelor vest-europene pentru programele destinate șomerilor sau familiilor monoparentale (Rose, Peters, 1978; Taylor-Gooby, 2001; Pettersen, 2001). Cu toate acestea însă, problemele cu care se confruntă aceste grupuri nu pot fi neglijate. În acest context, decidenții politici trebuie să găsească o cale de mijloc, astfel încât să nu șubrezească legitimitatea regimului politic, dar nici să nu ignore problemele unor segmente de populație.

Acest articol investighează suportul populației României pentru anumite beneficii și servicii și pentru ajutarea grupurilor aflate în nevoie. Lucrarea își propune să răspundă la o serie de întrebări: se bucură toate programele sociale de un suport unitar din partea populației, sau există domenii preferate și domenii marginalizate? Există grupuri sociale al căror suport din partea societății este considerat legitim și grupuri care se bucură de mai puțină susținere? Care sunt factorii care determină un suport diferențiat pentru programe și grupuri sociale, aflate în nevoie?

Articolul este structurat în trei părți. Prima parte este dedicată trecerii în revistă a referințelor teoretice legate de subiectul investigat și elaborării unui set de ipoteze, care urmează a fi testate pe baza datelor empirice. Cea de-a doua parte cuprinde analiza datelor și o serie de comentarii pe marginea acestei analize. Ultima parte este destinată concluziilor.

1. FACTORI CARE INFLUENȚEAZĂ SUPORTUL DIFERENȚIAT PENTRU PROGRAME SOCIALE

Studiile realizate până în prezent, cu privire la suportul acordat de către populație diferitelor programe sociale, relevă faptul că există variații substanțiale în ceea ce privește susținerea pentru anumite politici și servicii (Taylor-Gooby, 1985a; Ringen, 1987; Andersen, Pettersen, Svallfors, Uusitalo, 1999). Astfel, unele servicii și beneficii sunt mai populare decât altele și oamenii sunt chiar dispuși să accepte cheltuieli bugetare suplimentare pentru finanțarea lor. Ca și în cazul altor atitudini față de componentele sistemului de furnizare al bunăstării, și suportul preferențial acordat unor programe este influențat de două serii de factori: interesul personal și orientarea ideologică a persoanei (Taylor-Gooby, 1985; Oorschot, 2000; Gevers, Gelissen, Arts, Mufels, 2000).

Rolul jucat de interesul personal în influențarea suportului pentru anumite beneficii și servicii are o serie de implicații imediate. În primul rând, dacă suportul față de un anumit program este influențat de interesul personal, atunci programele care au un număr mare de beneficiari se vor bucura de un suport larg din partea populației. Acest lucru a fost confirmat de o serie de cercetări, care subliniază faptul că suportul pentru un program depinde de clientela potențială a acestuia și cu cât aceasta este mai numeroasă, cu atât suportul va fi mai ridicat (Gevers, Gelissen, Arts, Mufels, 2000; Taylor-Gooby, 2001; Sanders, 1988; Andersen, Pettersen, Svallfors, Uusitalo, 1999).

Deci, programele universale se bucură de suport mai mare, comparativ cu cele care se adresează unor minorități (Rabušić, Sirovátka, 1999; Pettersen, 2001; Peillon, 1996; Andersen, Pettersen, Svallfors, Uusitalo, 1999; Shivo, Uusitalo, 1995). Această afirmație este susținută și de rezultatele unor studii, care pun în evidență susținerea mare de care se bucură domenii precum educația, sănătatea sau pensiile, în comparație cu beneficii destinate unor minorități, cum ar fi șomerii, familiile monoparentale sau clienții serviciilor de asistență socială (Esping-Anderson, 1999; Rose, Peters, 1978; Taylor-Gooby, 1985c, 2001; Peillon, 1996). Întrucât oricine este client potențial al serviciilor de educație și sănătate, și cum toți îmbătrânim, aceste domenii ale politicii sociale se bucură de susținerea cea mai largă din partea populației.

Conform tezei interesului personal, programele selective se vor bucura de suport mai ales din partea celor care beneficiază de ele. Clienții programelor sociale vor avea o atitudine favorabilă față de beneficiile și serviciile sociale pe

care le primesc, nu numai în baza interesului personal, ci și pentru faptul că sunt mai simpatetici față de cei care au nevoi similare cu ale lor (Brook, Preston, Hall, 1998). Cei care primesc un beneficiu social de tip pensie, alocație pentru copii, ajutor de șomaj, ajutor social, vor fi mai suportivi față de cheltuielile destinate bunăstării și față de cele țintite către programul pe care îl folosesc. În plus, teza interesului personal susține că „există o relație directă între poziția unei persoane în structura socială și atitudinile acesteia” (Gelissen, 2000, p. 288). Conform acestei presupozitii, cei care au o poziție bună în structura socială sunt mai puțin doritori să susțină programele sociale destinate categoriilor defavorizate.

Pe de altă parte, suportul pentru programe selective, care se adresează unor categorii bine țintite de persoane, mai este influențat și de alți factori, nu numai de interesul personal. Față de programele la care accesul se face pe baza testării mijloacelor, poate să apară suspiciunea folosirii frauduloase și abuzive a serviciului respectiv din partea clienților, fapt care scade suportul populației față de aceste beneficii și servicii (Andersen, Pettersen, Svallfors, Uusitalo, 1999; Ringen, 1987; Taylor-Gooby, 1985c).

Un alt element care poate să influențeze suportul pentru un program social îl reprezintă meritul celor care sunt beneficiari potențiali. Astfel că programele la care accesul se face în baza unor contribuții prealabile se vor bucura de mai mult suport, comparativ cu cele în care beneficiul nu este plătit și nu este considerat ca meritat de către populație (Wilensky, 1975). Pensiile, care sunt beneficii contributorii, vor fi mai susținute de către populație, în comparație cu asistența socială.

Situația economică personală joacă, de asemenea, un rol în preferința pentru cheltuieli generoase pentru bunăstare. Alt (1979) și Shivo și Uusitalo (1995) subliniază faptul că generozitatea scade în momentele de declin economic personal, oamenii fiind mai preocupați de propria lor stare materială și mai puțin dispuși să împartă resursele cu semenii lor. Implicația imediată, pentru suportul acordat diferitelor programe sociale, rezidă în faptul că indivizii vor fi mai puțin doritori să susțină programe și cheltuieli bugetare de care nu beneficiază ei și familiile lor, în mod direct.

Așa cum arătam anterior, orientarea ideologică și valorică a persoanei joacă și ea un rol important în diferențierea suportului pe tipuri de programe. Valorile reprezintă nucleul central al legitimității, așa încât orientarea valorică va trasa direcția pe care se vor structura ulterior atitudinile față de diferite componente ale sistemului de furnizare a bunăstării. Teza orientării ideologice susține că atitudinile indivizilor sunt mediate de orientarea ideologică pe care o au, arată Gelissen (2000).

Pentru ideologia social-democrată, statul este principalul furnizor de bunăstare și, implicit, de servicii sociale¹. Valorile fundamentale promovate sunt egalitatea de șanse și solidaritatea socială, puse în practică printr-un stat al bunăstării instituțional, ce promovează un nivel al fiscalității ridicat și se bazează, în principal, pe programe sociale cu caracter universalist, la care accesul se face în baza cetățeniei și nu a

¹ Pentru detalii despre ideologia social-democrată și cea liberală vezi Voicu, Mălina și Voicu, Bogdan (2002), p. 418 și p. 735.

testării mijloacelor. Valoarea fundamentală pentru liberalism o reprezintă libertatea, iar proprietatea este garantul acesteia. În planul furnizării bunăstării, liberalismul optează pentru o implicare cât mai redusă a statului, pentru un nivel scăzut al taxării și pentru asistență socială bazată pe testarea mijloacelor.

Dincolo de interesele personale, preferința individuală pentru servicii cu acces universal sau pentru programe țintite spre anumite grupuri sociale depinde și de orientarea valorică și ideologică a persoanei. Cei care acordă prioritate libertății individuale sunt mai înclinați să susțină responsabilitatea individuală pentru bunăstare și sunt mai suportivi față de serviciile sociale la care accesul se face pe baza testării mijloacelor. Persoanele care sunt mai atașate de solidaritatea socială și de egalitate sunt mai dispuse să susțină programe cu acces universal și să considere că statul trebuie să vegheze pentru bunăstarea cetățenilor săi.

Ce fel de programe sociale preferă românii și care sunt factorii care determină aceste preferințe? Răspunsurile pe care mă aștept să le găsesc sunt următoarele:

1. Este de așteptat ca și în România programele cu acces universal să se bucure de mai mare susținere, în comparație cu cele de care beneficiază doar o minoritate. De asemenea, este de așteptat ca programele destinate bătrânilor și copiilor să fie agreate de populație, comparativ cu programele destinate altor grupuri, cum ar fi familiile monoparentale sau șomerii.

2. Este probabil ca spațiul atitudinilor de suport față de programe sociale să fie structurat pe două axe valorice: una care fundamentează suportul pentru servicii sociale universale și cea de-a doua, care explică suportul pentru servicii sociale destinate unor grupuri speciale.

3. Mă aștept ca, atât interesul personal, cât și orientarea ideologică să joace un rol în suportul pentru programe sociale. Este probabil ca suportul acordat serviciilor universale să fie în mai mare măsură influențat de interesul personal, în timp ce susținerea față de servicii de care beneficiază doar o minoritate să fie determinată preponderent de orientarea ideologică a persoanei.

4. Mă aștept ca suportul acordat programelor sociale să varieze și în funcție de starea economică autopercepută. Cu alte cuvinte, există probabil o asociere între satisfacția față de propria situație economică și nivelul de suport acordat cheltuielilor pentru programe sociale.

Pentru testarea acestor ipoteze voi folosi date ce provin din cercetările: „Percepții asupra politicilor sociale și sărăcie subiectivă”, realizată de ICCV, în colaborare cu Universitatea București, în 1998 și „Barometrul de Opinie Publică”, realizat la comanda Fundației pentru o Societate Deschisă, în octombrie 2003.

2. SUPTUL DIFERENȚIAT PENTRU PROGRAME SOCIALE

În analiza datelor, referitoare la suportul diferit acordat serviciilor și beneficiilor sociale, am luat în considerare două dimensiuni: suportul acordat programelor sociale, măsurat prin acceptarea suplimentării cheltuielilor bugetare destinate acestora, și suportul acordat pentru sprijinirea anumitor categorii sociale.

Datele prezentate în Tabelul 1 indică faptul că populația României se dovedește a fi foarte suportivă față de toate programele sociale luate în considerare. Majoritatea covârșitoare a respondenților cred că statul ar trebui să cheltuiască suplimentar pentru sănătate, învățământ, ajutarea familiilor cu copii, sprijinirea șomerilor, a persoanelor vârstnice și a săracilor. Pe de o parte, este vorba de o continuare a mentalității socialiste, a ceea ce Sztompka (1999) numea cultura de bloc, care determină, mai degrabă, orientarea pe suportul guvernului, decât pe propriile forțe. Una dintre cauzele instituirii acestei atitudini o reprezintă faptul că, în comunism, furnizarea bunăstării era gestionată doar de stat. Statul era cel care organiza serviciile sociale, așa că așteptarea crescută față de stat în furnizarea acestor servicii poate fi considerată legitimă. Pe de altă parte, în condițiile în care recesiunea economică a afectat larg societatea românească și oamenii au experimentat direct sau indirect sărăcia și șomajul, era de așteptat ca ei să fie mai suportivi față de programele sociale, care le servesc interesele.

Deși toate programele sociale luate în considerare se bucură de suport foarte mare din partea populației, sprijinul acordat cheltuielilor destinate pentru șomeri și pentru săraci este mai redus. Doar 51% dintre respondenți sunt total de acord ca statul să cheltuiască mai mult pentru săraci și 59% acceptă fără rezerve cheltuieli bugetare crescute pentru șomeri. Deși suportul pentru ajutarea acestor categorii este foarte mare, sunt, totuși, mai puțin susținute, comparativ cu sprijinul persoanelor vârstnice. Se poate afirma, într-adevăr, că, pe fondul unui suport ridicat pentru toate categoriile de cheltuieli, se conturează o tendință de sprijin mai mare acordat programelor universale, cum sunt educația și sănătatea, precum și unor categorii ca vârstnicii și copiii.

Tabelul nr. 1

Suportul diferențiat acordat programelor sociale

Credeți că statul ar trebui să dea mai mulți bani pentru ... (%)	Total de acord	Mai degrabă de acord	Nu prea sunt de acord	Deloc de acord	Total
Învățământ	68,9	28,0	2,4	0,8	100
Sănătate	78,5	20,4	0,8	0,3	100
Ajutarea familiilor cu copii	67,8	26,8	4,8	0,7	100
Sprijin pentru șomeri	59,1	29,3	9,7	1,9	100
Ajutarea persoanelor vârstnice	76,6	22,3	0,9	0,1	100
Ajutarea săracilor	51,7	38,6	8,7	1,1	100

Sursa datelor: BOP, octombrie 2003.

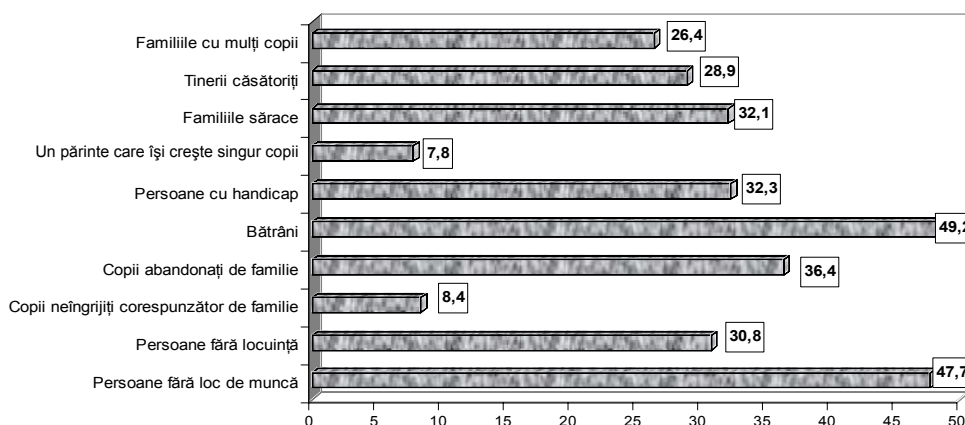
Puși în situația de a alege care categorii sociale ar trebui neapărat ajutate și care nu necesită un ajutor obligatoriu, respondenții confirmă tendința de suport crescut acordat vârstnicilor (Graficul 1). O altă categorie care este considerată a necesita ajutor obligatoriu o reprezintă șomerii. Faptul poate fi explicat prin modelul de bunăstare pe care l-a promovat regimul comunist, și anume, bunăstare

bazată pe muncă. Cum în comunism toată lumea avea asigurat un loc de muncă, a ieși de pe piața muncii putea fi considerat un semn de excluziune. Probabil că dorința crescută de a-i sprijini pe șomeri își are baza tocmai în necesitatea de a evita excluderea unei categorii care a devenit tot mai mare în anii tranziției.

Totuși, între răspunsul la prima întrebare: „Credeți că statul ar trebui să cheltuiască mai mult pentru ...” și răspunsul la cea de-a doua întrebare: „Care grupuri credeți că ar trebui neapărat ajutate de către stat...”, există o diferență. În timp ce în primul caz au prioritate educația, sănătatea și vârstnicii, în cel de-al doilea caz șomerii au prioritate în fața altor categorii sociale. Diferența de răspuns se datorează formulării diferite a întrebărilor. Prima întrebare pune ajutorul acordat șomerilor în același plan cu suportul financiar pentru servicii universale, precum sănătatea și educația, care se bucură, evident, de mai mult suport din partea populației, așa cum anticipam anterior. Cea de-a doua întrebare „îl forțează” pe respondent să aleagă dintre o serie de categorii sociale pe cei care necesită neapărat suport. În acest caz, nu mai este vorba de a combina sprijinul pentru șomeri cu niște beneficii universale, ci cu ajutorul acordat tot unor grupuri-țintă.

Graficul nr. 1

Grupuri care ar trebui ajutate de către stat

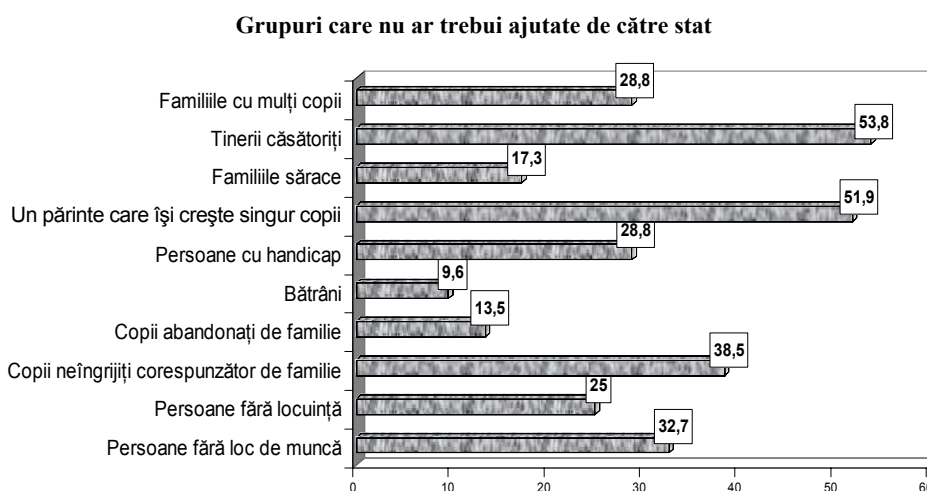

Sursa datelor: Percepția politicilor sociale... 1998.

Suportul acordat pentru ajutarea celorlalte grupuri este relativ uniform, excepție făcând familiile monoparentale și copiii neîngrijiți de familie. De altfel, familiile monoparentale și tinerii căsătoriți sunt considerați a merita cel mai puțin ajutor din partea statului (Graficul 2). Se confirmă, astfel, ipoteza lansată, cea a suportului redus pentru ajutoarele acordate familiilor formate dintr-un singur părinte. În fapt, atitudinea populației României este orientată într-o direcție similară cu cea semnalată în studiile realizate în țările vest-europene. Este vorba despre un suport crescut pentru ajutarea vârstnicilor și un refuz al sprijinului pentru familiile

monoparentale, acestea suprapunându-se peste o atitudine deosebit de favorabilă creșterii cheltuielilor destinate bunăstării.

Graficul nr. 2

Sursa datelor: Percepția politicilor sociale... 1998.

O a doua ipoteză formulată a fost legată de structurarea suportului pentru programe și grupuri sociale, pe două axe: una a suportului pentru servicii universale și pentru categorii legate de ciclurile vieții (copii, vârstnici), iar cea de-a doua, a sprijinului pentru programe focalizate și pentru grupuri-țintă. Practic, am plecat de la premisa că factorul latent care stă în spatele suportului pentru servicii universale este diferit de cel care fundamentează suportul pentru beneficii categoriale. Pentru testarea ipotezei, am utilizat analiza factorială, care a permis identificarea variabilelor latente căutate.

Tabelele 2 și 3 prezintă rezultatele analizelor factoriale, referitoare la atitudinile față de diferite programe sociale și față de sprijinul acordat unor grupuri sociale. În ambele cazuri, analiza factorială a relevat existența unui singur factor, care explică variația variabilelor analizate. Este contrazisă ipoteza pe care am lansat-o cu privire la structura bidimensională a spațiului atitudinal analizat. Atât atitudinea de suport față de anumite programe sociale, cât și cea față de sprijinul acordat unor categorii sociale au în spatele lor doar un singur factor latent. Acest lucru se datorează suportului foarte ridicat pe care populația îl acordă atât tuturor programelor luate în considerare, cât și tuturor grupurilor la care se face referire. Deși există anumite variații în suportul pentru unele servicii și categorii sociale, acestea sunt destul de reduse, acordul stabilindu-se în jurul faptului că sunt necesare cheltuieli crescute pentru toate serviciile sociale și pentru ajutarea tuturor grupurilor aflate în nevoie. Toate atitudinile analizate au un determinant comun, care poate fi numit, în primul

caz, suport pentru cheltuieli crescute pentru bunăstare, iar în cel de-al doilea caz, suport pentru ajutorarea categoriilor aflate în nevoie.

Tabelul nr. 2

Analiza factorială a atitudinilor de suport față de diferite programe sociale

Credeți că statul ar trebui să dea mai mulți bani pentru ... (%)	Saturații	Comunalități
Învățământ	0,667	0,445
Sănătate	0,690	0,476
Ajutarea familiilor cu copii	0,734	0,539
Sprrijin pentru șomeri	0,649	0,422
Ajutarea persoanelor vârstnice	0,720	0,518
Ajutarea săracilor	0,429	0,184

Metoda de extracție folosită a fost *Principal Axis Factoring*. Factorul extras explică 43% din variația variabilelor. Modelul explicativ este adecvat datelor: KMO = 0,804.

Sursa datelor: BOP, octombrie 2003.

Tabelul nr. 3

Analiza factorială a atitudinilor față de suportul acordat anumitor grupuri sociale

Credeți că următoarele categorii de persoane trebuie să fie ajutate mai mult, mai puțin, la fel ca în prezent, sau deloc	Saturații	Comunalități
Persoane fără loc de muncă	0,445	0,198
Persoane fără locuință	0,465	0,216
Copii neîngrijiți corespunzător de familie	0,580	0,337
Copii abandonați de familie	0,584	0,341
Bătrâni	0,384	0,147
Persoane cu handicap	0,451	0,203
Un părinte care își crește singur copii	0,598	0,357
Familiiile sărace	0,541	0,292
Tinerii căsătoriți	0,500	0,250
Familiiile cu mulți copii	0,546	0,298

Metoda de extracție folosită a fost *Principal Axis Factoring*. Factorul extras explică 26% din variația variabilelor. Modelul explicativ este adecvat datelor: KMO = 0,798.

Sursa datelor: Percepția politicilor sociale... 1998.

Ca o primă concluzie, se poate afirma că populația României acordă un suport crescut pentru programele sociale luate în discuție (sănătate, educație, ajutorarea săracilor, șomerilor, vârstnicilor, familiilor cu copii), precum și pentru sprijinul acordat unor categorii sociale considerate în nevoie. Pe fondul suportului ridicat, există câteva nuanțări, fiind observabilă o preferință pentru sprijinirea vârstnicilor și a șomerilor și un refuz de ajutor acordat pentru familiile monoparentale și pentru tinerii căsătoriți. Acest fapt confirmă ipoteza lansată, a sprijinul acordat unor categorii considerate a merita suport și a respingerii ajutorului pentru niște grupuri care nu sunt considerate a „merita” sprijin. Spațiul atitudinilor față de programe sociale și grupuri aflate în nevoie este însă unul unidimensional și nu bidimensional, așa cum anticipam în ipoteze.

3. SUPPORT PENTRU GRUPURILE AFLATE ÎN NEVOIE – FACTORI DETERMINANȚI

Un alt obiectiv al acestui capitol este identificarea factorilor care determină variațiile de suport pentru grupurile care au nevoie de sprijin. Datele disponibile nu au permis și determinarea factorilor care influențează suportul pentru programe sociale, analiza limitându-se doar la grupurile care necesită ajutor.

Așa cum am arătat anterior, analiza factorială a dus la identificarea unui singur factor responsabil de variația atitudinilor față de grupurile care necesită suport. Deoarece distribuția acestui factor nu este normală, am folosit drept variabilă prezisă dorința respondentului de a acorda sprijin suplimentar pentru categoriile luate în considerare (persoane fără loc de muncă, persoane fără locuință, copii neîngrijiți corespunzător de familie, copii abandonați de familie, bătrâni, persoane cu handicap, familii monoparentale, familii sărace, tineri căsătoriți, familiile cu mulți copii). Am construit o variabilă cu două categorii (*dummy variable*), în care respondentul primește scorul 1 dacă consideră necesar să se acorde ajutor suplimentar, măcar uneia dintre categoriile menționate și 0, dacă nu dorește să se acorde ajutor suplimentar nici uneia dintre acestea.

Modelul de analiză utilizat, pentru a determina factorii care influențează suportul pentru ajutor acordat anumitor grupuri sociale, folosește drept predictorii principali interesul personal și orientarea ideologică. Ipoteza pe care intenționez să o testez este cea a dublei determinări a atitudinii față de sprijinul acordat unor grupuri sociale, atât de către interesul personal, cât și de către orientarea ideologică a persoanei.

Indicatorii, pentru interesul personal, introduși în modelul de analiză sunt: autodefinirea ca sărac, folosit ca indicator pentru poziția autopercepută a persoanei în sistemul de stratificare, numărul de copii sub 18 ani în gospodărie și numărul de beneficiari de transferuri sociale (pensie și ajutor de șomaj) în gospodărie, precum și vârsta persoanei. Este probabil ca cei care se percep ca fiind săraci să sprijine acordarea de beneficii sociale, deoarece unele dintre acestea sunt și în folosul lor. De asemenea, cei care au copii minori în gospodărie vor avea interes în finanțarea unor programe destinate copiilor și vor fi mai simpatetici față de beneficiarii altor programe. Cei în gospodăria cărora există persoane care beneficiază de transferuri, precum ajutorul de șomaj sau pensie, este de așteptat să susțină acordarea de beneficii și servicii pentru șomeri sau vârstnici. Este probabil ca persoanele vârstnice să fie mai suportive față de acordarea de beneficii unor grupuri-țintă, mai ales dacă de unele dintre aceste beneficii profită și ele.

Indicatorii folosiți pentru orientarea ideologică a individului sunt: suportul pentru cheltuieli bugetare crescute, suportul pentru stat maximal în furnizarea bunăstării, suportul pentru inegalitate socială și suport pentru creșterea impozitelor. Suportul pentru creșterea cheltuielilor bugetare, pentru stat maximal în furnizarea bunăstării, pentru creșterea impozitelor și respingerea inegalității sociale sunt atitudini care țin de o orientare ideologică spre stânga politică, respectiv spre

social-democrație. Așa cum am arătat anterior, social-democrația promovează accesul universal și cât mai larg la servicii, și solidaritatea socială. Este de așteptat ca atitudinile care indică o orientare de stânga să se asocieze cu suportul pentru ajutorarea grupurilor aflate în nevoie.

Un predictor suplimentar introdus în model a fost cel referitor la satisfacția față de situația materială a gospodăriei. Introducerea acestui predictor s-a bazat pe premisa că persoanele care consideră că au o stare materială precară vor fi mai puțin suportive față de creșterea cheltuielilor destinate altor grupuri. De asemenea, a mai fost folosit ca predictor satisfacția față de activitatea instituțiilor statului, care reprezintă un indicator al mulțumirii pentru modul în care funcționează sistemul de furnizare a bunăstării și față de eficiența acestuia.

Voi prezenta, pe scurt, semnificația și modul de construcție al indicatorilor incluși în modelul de regresie construit.

Variabila **Suport pentru ajutoarea celor aflați în nevoie** a fost construită ca *dummy variable*, categoria de referință incluzându-i pe cei care declară că doresc să se dea mai mult pentru ajutoarea persoanelor fără locuință, a persoanelor fără loc de muncă, a copiilor neîngrijiți corespunzător, a copiilor abandonați de familie, a bătrânilor, a persoanelor cu handicap, a unui părinte care își crește singur copiii, a familiilor sărace, a tinerilor căsătoriți și a familiilor cu mulți copii.

Variabila **Suport pentru cheltuieli crescute pentru bunăstare** este construită după formula $\sqrt{100 + CHELT}$, unde CHELT reprezintă scorul factorial calculat din răspunsurile la itemii: „Ținând cont că banii de care dispune statul sunt limitați, cărora dintre următoarele domenii ar trebui să li se dea mai mulți bani, cărora mai puțini și cărora să nu li se dea deloc: Învățământ” / „Sănătate” / „Armată” / „Ordine publică” / „Construcție de locuințe” / „Subvenționarea întreprinderilor de stat” / „Administrație publică centrală” / „Alocații pentru copii” / „Administrație publică locală” / „Cultură” / „Sport” / „Ajutor pentru săraci”, răspunsurile fiind măsurate pe o scală de la 1 la 4, unde 1 înseamnă „să nu se dea deloc”, iar 4 „să se dea mai mult”. Analiza factorială a relevat existența unui singur factor care explică 22,8% din variația variabilelor, KMO = 0,728.

Variabila **Suport pentru stat maximal în furnizarea bunăstării și în economie** este construită ca scor factorial din răspunsurile la întrebările „Credeți că statul trebuie să intervină în foarte mare măsură, în mare măsură, în mică măsură sau deloc în stabilirea prețurilor / reducerea șomajului / stabilirea câștigurilor celor din sectorul privat / treburile localității în care locuiți / planificarea activității economice / micșorarea diferențelor dintre veniturile oamenilor / construcția de locuințe”, răspunsurile fiind măsurate pe o scală de la 1 la 4, unde 4 înseamnă „în foarte mare măsură”, iar 1 înseamnă „în foarte mică măsură”. Analiza factorială a relevat existența unui singur factor care explică 28% din variația variabilelor, KMO = 0,809.

Variabila **Satisfacție față de activitatea instituțiilor statului** este construită ca IOPD din răspunsul la itemii referitori la gradul de mulțumire față de activitatea Parlamentului, Guvernului, Președinției, Primăriei, Justiției și Poliției. Indicele variază de la -100 la 100, unde -100 înseamnă nemulțumire maximă față de

activitatea acestor instituții, iar 100 mulțumire maximă față de activitatea lor. Analiza factorială a relevat existența unui singur factor ($KMO = 0,765$, iar pentru Testul de sfericitate a lui Bartlett $\chi^2 = 2458,408$, pentru $v = 15$), care explică 50,23% din variația variabilelor.

Variabila **Satisfacție față de situația familiei** este construită din răspunsurile la întrebarea „Familia dvs. trăiește, față de anul trecut, mult mai bine, mai bine, la fel, mai prost sau mult mai prost?”, măsurate pe o scală de la 1 la 5, unde 1 înseamnă mult mai bine și 5 mult mai prost.

Variabila **Support pentru inegalitatea socială** este construită din răspunsurile la întrebarea „Diferențele între venituri ar trebui să fie mai mici vs. Diferențele între venituri ar trebui să fie mai mari”, unde răspunsurile sunt măsurate pe o scală de la 1 la 10, unde 1 înseamnă acord maxim pentru prima afirmație, iar 10 acord maxim pentru a doua afirmație.

Variabila **Support pentru plata impozitelor** este construită ca scor factorial înmulțit cu -1 , din răspunsurile la itemii: „Ați accepta să plătiți impozite mai mari dacă acestea ar fi folosite pentru: „sănătate” / „învățământ” / „apărarea țării” / „poliție” / „construcție de locuințe” / „alocații pentru copii” / „sport”, măsurate pe o scală de la 1 la 4, unde 1 înseamnă „cu siguranță”, iar 4 înseamnă „în nici un caz”. Analiza factorială a relevat existența unui singur factor, care explică 57,2% din variația variabilelor, $KMO = 0,862$.

Autodefinirea ca sărac este un indice constituit din răspunsurile la întrebarea: „În orice societate, unii oameni se consideră bogați, alții se consideră săraci. Având în vedere numerotarea de la 1 la 10, unde 1 înseamnă foarte sărac, iar 10 foarte bogat, dvs. unde vă situați?”.

Tabelul nr. 4

Regresie logistică – variabila prezisă „Support pentru ajutorarea celor în nevoie”

	Wald	Sig.	Exp(B)
Constant	0,046	0,831	1,128
Support pentru cheltuieli crescute pentru bunăstare	33,955	0,000	1,605
Support pentru stat maximal în furnizarea bunăstării	10,268	0,001	1,347
Satisfacție față de activitatea instituțiilor statului	5,448	0,020	0,996
Număr de copii în gospodărie	3,554	0,059	0,844
Satisfacție față de situația familiei	2,509	0,113	1,193
Support pentru inegalitate socială	0,805	0,370	1,040
Support pentru plata impozitelor	0,565	0,452	0,932
Vârsta	0,546	0,460	0,996
Număr de pensionari și șomeri în gospodărie	0,494	0,482	0,931
Autodefinirea ca sărac	0,342	0,559	0,969

Pseudo R^2 (Nagelkerke) = 0,122, pentru Testul Hosmer and Lemershow $\chi^2 = 6,711$ pentru $v = 8$ și sig = 0,568. Modelul clasifică corect 65% din cazuri. Testarea colinearității predictorilor nu a evidențiat existența unor corelații între variabilele introduse în model, Toleranța având valori de peste 0,700.

Sursa datelor: Percepția politicilor sociale... 1998.

Analiza de regresie logistică, prezentată în Tabelul 4, în care variabila dependentă a fost *suportul pentru ajutorul categoriilor sociale aflate în nevoie*, indică faptul că factorii de natură ideologică joacă un rol mai important în explicarea acestei atitudini, în comparație cu indicatorii interesului personal. Modelul de regresie logistică indică drept predictorii principali ai suportului pentru ajutorul unor categorii considerate defavorizate: suportul față de cheltuieli bugetare crescute, suportul pentru stat maximal în furnizarea bunăstării, satisfacția față de activitatea instituțiilor statului și numărul de copii sub 18 ani în gospodărie. Practic, din setul de indicatori ai interesului personal, modelul de regresie reține doar numărul de copii minori aflați în gospodărie. Practic, orientarea ideologică și de valoare este cea care influențează, în mod hotărâtor, suportul acordat grupurilor aflate în nevoie și nu apartenența la aceste grupuri.

În ipoteze anticipam existența a doi factori care structurează spațiul atitudinilor față de grupurile care necesită suport și influențarea diferită a acestor factori de către interesul personal și orientarea de valoare. Datele au relevat existența unui singur factor, care explică suportul pentru ajutorul acordat acestor grupuri. Dorința de a-i ajuta sau nu pe cei aflați în nevoie nu ține, însă, de interesele personale ale celor intervievați, ci de valorile pe care aceștia le împărtășesc.

4. CONCLUZII

Datele analizate relevă existența unui suport crescut pentru mai multe tipuri de cheltuieli sociale (sănătate, educație, ajutorarea unor grupuri aflate în nevoie) și pentru mai multe grupuri de persoane aflate în situație de vulnerabilitate (vârstnici, șomeri, familii sărace etc.). În ciuda nivelului ridicat al suportului, există și anumite preferințe în acordarea de ajutor grupurilor în nevoie. Sprijinul acordat vârstnicilor și șomerilor este considerat cel mai legitim de către populație, în timp ce familiile monoparentale și tinerii căsătoriți sunt percepuți ca nemeritând ajutor din partea statului.

Modelul atitudinal seamănă cu cel identificat de cercetările efectuate în țările vest-europene, vârstnicii fiind printre grupurile cele mai populare, iar familiile monoparentale fiind cel mai nepopular grup. Diferența rezidă în susținerea măsurilor de suport pentru șomeri, de către populația României. Acest fapt poate fi explicat prin creșterea șomajului în timpul tranziției, astfel că tot mai mulți oameni ajung să experimenteze, direct sau indirect, șomajul și devin mai toleranți și mai suportivi față de cei care își pierd locul de muncă.

Pe baza rezultatelor oferite de datele empirice, se poate concluziona că populația consideră legitime cheltuielile destinate bunăstării, chiar dacă acestea se îndreaptă spre grupuri cu nevoi specifice, cum ar fi șomerii sau vârstnicii. Există, practic, un rezervor de suport difuz pentru o politică generoasă, de oferire de

beneficii universale (educație și sănătate), precum și pentru măsurile de protecție a șomerilor și persoanelor de vârstă a treia.

Așa cum anticipam în ipoteze, atât interesul personal, cât și orientarea ideologică joacă un rol în influențarea atitudinilor față de grupurile defavorizate, însă ideologia se dovedește a fi mai importantă. Rezultatele regresiei susțin faptul că, în România, suportul pentru grupurile defavorizate se bazează, preponderent, pe orientarea ideologică a persoanelor și în măsură foarte redusă pe interesul personal. Implicația directă pentru designul politicilor sociale rezidă în faptul că, atunci când se adoptă o măsură, trebuie să se țină seamă, în primul rând, de valorile împărtășite de comunitate, pentru ca această politică să se bucure de susținere din partea populației. Dimensiunea clientelei potențiale contează mai puțin în legitimarea politicii respective.

BIBLIOGRAFIE

1. Alt, James, *The Politics of Economic Decline: Economic Management and Political Behaviour in Britain since 1964*, Cambridge University Press, Cambridge, London, New York, 1979.
2. Andersen, Jørgen Goul, Pettersen, Per Arnt, Svallfors, Stefan, Uusitalo, Hannu, „The Legitimacy of the Nordic Welfare States: Trends, Variation, Cleavages, in Kauto Mikko & alții (eds.), *Nordic Social Policy: Changing Welfare States*, Routledge, London, New York, 1999.
3. Brook, Lindsey, Preston, Ian, Hall, John, „What Drives Support for Higher Public Spending?”, în Taylor-Gooby Peter (ed.), *Choice and Public Policy: The Limits to Welfare Markets*, Macmillan Press, London, St. Martin's Press, New York, p. 83–96, 1998.
4. Esping-Anderson, Gøsta, *Social Foundation of Post-industrial Economies*, Oxford University Press, 1999.
5. Gelissen, J., *Popular Support for Institutionalized Solidarity: A Comparison between European Welfare States*, în „International Journal of Social Welfare”, vol. 9, p. 285–300, 2000.
6. Gevers, J., Gelissen, J., Arts, W., Muffels, R., *Public Health Care in the Balance: Exploring Popular Support for Health Care Systems in the European Union*, în „International Journal for Social Welfare”, vol. 9, p. 301–321, 2000.
7. Oorschot, Wim van, *Why Pay for Welfare? A Sociological Analysis of Reasons for Welfare Solidarity*, în „The Netherlands's Journal of Social Science”, vol. 36 (1), p. 15–36, 2000.
8. Peillon, Michel, *A Qualitative Comparative Analysis of the Welfare Legitimacy*, „Journal of European Social Policy”, vol. 6 (3), p. 175–190, 1996.
9. Pettersen, Per Arnt, *Welfare State Legitimacy: Ranking, Rating, Paying: The popularity and Support for Norwegian Welfare Programs in the Mid 1900s*, în „Scandinavian Political Studies”, vol. 24, p. 27–47, 2001.
10. Rabušic, Ladislav, Sirovátka, Tomáš, *Czech Welfare State and Its Legitimacy*, în „Polish Sociological Review”, vol. 126 (2), p. 239–263, 1999.
11. Ringen, Stein, *The Possibility of Politics: A Study in the Political Economy of the Welfare State*, Clarendon Press, Oxford, 1987.
12. Rose, Richard, Peters, Guy, *Can Government Go Bankrupt?*, Basic Books Publishers, New York, 1978.
13. Sanders, Arthur, *Rationality, Self-interest and Public Attitudes on Public Spending*, în „Social Science Quarterly”, vol. 69 (2), p. 311–324, 1988.
14. Sihvo, Tuire, Uusitalo, Hannu, *Economic Crisis and Support for the Welfare State in Finland 1975–1993*, „Acta Sociologica”, vol. 38, p. 251–262, 1995.

15. Sztompka, Piotr, *The Core of Post-communist Transformations*, în Boje Thomas, Bart van Steenbergen, Sylvia Walby (eds.), *The European Societies: Fusion or Fission?*, Routledge, London, New York, p. 205–214, 1999.

16. Taylor-Gooby, Peter, *Attitudes to Welfare*, în „Journal of Social Policy”, vol. 14 (1), p. 73–81, 1985.

17. Taylor-Gooby, Peter, *Public Opinion, Ideology and State Welfare*, Routledge and Kegan Paul, London, Boston, Melbourne, 1985c.

18. Taylor-Gooby, Peter, *Sustaining Welfare State in Hard Times: How Will Foot the Bill?*, în „Journal of European Social Policy”, vol. 11, p. 133–147, 2001.

19. Voicu, Mălina, „Liberalismul”, în Pop, Luana (coord.), *Dicționar de politici sociale*, București, Editura Expert, p. 418–420, 2002.

20. Voicu, Mălina, Voicu, Bogdan, „Social-democrația”, în Pop, Luana (coord.), *Dicționar de politici sociale*, București, Editura Expert, p. 735–737, 2002.

21. Wilensky, Harold, *The Welfare State and Equality: Structural and Ideological Roots of Public Expenditures*, University of California Press, Berkley, Los Angeles, London, 1975.